

Upravená verze k 15. 5. 2024

Otázky ke státní závěrečné zkoušce z navazujícího magisterského studia Učitelství občanské výchovy pro ZŠ

Požadavky ke státní závěrečné zkoušce:

- Osvojení témat vztahujících se k jednotlivým otázkám státní závěrečné zkoušky bude prověřováno na úrovni vysvětlení klíčových pojmů, porozumění dané problematiky a aplikace do oblasti občanské výchovy. Součástí státní závěrečné zkoušky je zjišťování didaktické kompetence kandidáta, tzn. jeho úrovně zvládnutí didaktizace odborných témat v pedagogickém procesu ZŠ.
- Předložení a obhajoba didaktického portfolia (souborů didaktických analýz učiva vztahujících se k jednotlivým tématům občanské výchovy).
- Předložení seznamu prostudované literatury.

Každá otázka obsahuje **oborový základ** (viz příložený seznam jednotlivých otázek) + **didaktické část**, které zahrnuje analýzu výuky uvedených témat ve vztahu k druhům učení, teoriím učení a zákonům učení. Didaktická analýza učiva uvedených témat: formulace cílů a očekávaných výstupů; výukové strategie – organizační formy a metody; evaluace výuky – způsoby zjišťování efektivity výuky a hodnocení výsledků žáků. Výuka uvedených témat v rámci mezipředmětových vztahů a průřezových témat.

PSYCHLOGIE, SOCIOLOGIE, MÉDIA, EKONOMIE

Otázka č. 1

Oborová část: Osobnost a její vývoj (ontogeneze lidské psychiky) – zákonitosti a principy vývoje osobnosti, periodizace psychického vývoje, charakteristika jednotlivých vývojových období, kvantitativní a kvalitativní poruchy psychického vývoje.

Didaktická část: Vývojové krize u dětí – prevence a jejich zvládnání v podmínkách předmětu výchova k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Osobnost a její vývoj.

Otázka č. 2

Oborová část: Osobnost a její povahové rysy – individuální osobnostní vlastnosti (senzorické procesy, pozornost, emoce), dynamické vlastnosti osobnosti, charakterově-postojové vlastnosti osobnosti, seberegulační vlastnosti osobnosti. **Poruchy osobnosti.**

Didaktická část: Motivace žáků ve výchově k občanství a základech společenských věd. Didaktické pojetí výuky na téma: Osobnost a její povahové rysy.

Otázka č. 3

Oborová část: Osobnost v lidské činnosti – aktivačně motivační vlastnosti, výkonové vlastnosti – paměť, inteligence. **Tvořivost** – speciální schopnosti tvořivosti.

Didaktická část: Rozvoj zásad efektivního učení u žáků. Rozvoj tvořivosti v hodinách výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Osobnost v lidské činnosti.

Otázka č. 4

Oborová část: Osobnost a náročné životní situace – charakteristika náročných životních situací, frustrace, deprivace, stres, intrapersonální a interpersonální konflikty. Agrese ve společnosti.

Didaktická část: Rozvoj frustrační tolerance u žáků v rámci komplexního školního vzdělávání. Prevence agrese ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Osobnost a náročné životní situace.

Otázka č. 5

Oborová část: Sociální útvary – charakteristika a znaky sociálních skupin, kategorizace a vznik skupinové identity, vztažné a nevztažné skupiny. **Rodina** – historie a funkce rodiny, druhy a formy rodiny, znaky a krize současné rodiny, manželské systémy.

Didaktická část: Možnosti stmelování školní třídy – psychosociální interakční výcvik. Ovlivňování sociálního klimatu školní třídy. Didaktické pojetí výuky na téma: Sociální útvary, rodina.

Otázka č. 6

Oborová část: Struktura společnosti – nerovnost ve společnosti, sociální stratifikace (rozvrstvení), sociální status a mobilita. **Kultura a společnost** – kultura, její druhy a funkce, významné kulturní tradice a zvyky v ČR, masová kultura x síťová kultura (moderní x postmoderní společenská struktura).

Didaktická část: Výchova k občanství v kurikulárních dokumentech – RVP ZV. Výchova k občanství v zahraničních kurikulárních dokumentech. Didaktické pojetí výuky na téma: Struktura společnosti. Kultura a společnost.

Otázka č. 7

Oborová část: Sociální komunikace – komunikační proces, verbální a neverbální komunikace, poruchy komunikace. **Masová komunikace** – základní charakteristika masové komunikace, proces masové komunikace, veřejnost a publikum.

Didaktická část: Rozvoj efektivní komunikace u žáků v rámci výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Sociální komunikace, masová komunikace.

Otázka č. 8

Oborová část: Žurnalistika – specifické znaky žurnalistiky a typy žurnalistiky, zdroje žurnalistických informací. **Média** – význam a funkce médií, veřejnoprávní a soukromá média, elektronická média. **Mediální obsah** – mediální obsahy a jejich žánry.

Didaktická část: Mediální výchova ve škole. Didaktické pojetí výuky na téma: Mediální obsah a média.

Otázka č. 9

Oborová část: Média v zábavě, reklamě a společnosti – média a zábava, média a reklama, reklama a společnost. **Vliv média a její regulace** – vliv médií, média a vládní moc, regulace a kontrola médií. **Nová média** – elektronická média, problémy internetové komunikace. Fake-news a dezinformace.

Didaktická část: Děti a rizika sociálních sítí. Didaktické pojetí výuky na téma: Média ve společnosti, vliv médií a jejich regulace, nová média.

Otázka č. 10

Oborová část: Tržní hospodářství – potřeby, výroba a výrobní proces, zboží, peníze, základní prvky tržního mechanismu. **Trh výrobků a služeb** – poptávka, nabídka, vzájemné působení nabídky a poptávky. Doprovodné jevy tržního mechanismu – monopolizace trhu, nezaměstnanost, inflace.

Didaktická část: Rozvoj žáků k racionální spotřebě ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Tržní hospodářství, trh výrobků a služeb. Doprovodné jevy tržního mechanismu.

Otázka č. 11

Oborová část: Úloha státu v tržním hospodářství – stát na straně nabídky a poptávky, cyklický vývoj tržního hospodářství, hospodářská politika vlády, selhávání státu v tržním hospodářství. **Nástroje hospodářské politiky státu** – monetární politika státu, fiskální politika státu, obchodní politika státu, důchodová a sociální politika státu. **Daně a poplatky.**

Didaktická část: Výchova k volbě profese. Didaktické pojetí výuky na téma: Úloha státu v tržním hospodářství, nástroje hospodářské politiky státu, daně a poplatky.

Otázka č. 12

Oborová část: Národní hospodářství – členění národního hospodářství, veřejná ekonomie. **Národohospodářské agregáty** – životní úroveň a její ukazatele, toky v národním hospodářství.

Didaktická část: Výchova k udržitelné životní úrovni. Didaktické pojetí výuky na téma: Národní hospodářství a národohospodářské agregáty.

Otázka č. 13

Oborová část: Banky a jejich úloha v hospodářství země – formy peněz a vznik bank, funkce a postavení centrální banky, funkce komerčních bank. **Finanční produkty.**

Didaktická část: Výchova k finanční gramotnosti. Didaktické pojetí výuky na téma: Banky a jejich úloha v hospodářství země, finanční produkty.

Otázka č. 14

Oborová část: Obchod – členění zahraničního obchodu, rizika zahraničního obchodu, clo a celní politika, mezinárodní obchod a jeho výhody. **Marketingové strategie firem.**

Didaktická část: Výchova k zodpovědnému nakupování, vliv marketingových strategií na společnost. Didaktické pojetí výuky na téma: Obchod a marketingové strategie firem.

Otázka č. 15

Oborová část: Podnik a podnikání – obecná charakteristika podnikatelského subjektu, živnost a registr živnostenského podnikání, obchodní společnosti a obchodní rejstřík. **Zaměstnání** – obecné podmínky zaměstnanosti občanů, nabídka a poptávka na trhu práce, odměňování a mzdy.

Didaktická část: Fiktivní firmy a jejich význam ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Podnik a podnikání. Zaměstnání.

STÁT, PRÁVO A MEZINÁRODNÍ VZTAHY

Otázka č. 1

Oborová část: Obec, region, kraj – důležité instituce, ochrana kulturních památek, ochrana přírodních objektů a majetku.

Didaktická část: Vybrané kulturní regionální památky a možnosti didaktického zpracování. Didaktické pojetí výuky na téma: Obec, region a kraj.

Otázka č. 2

Oborová část: Česká republika, moje vlast – pojem vlasti a vlastenectví, významné historické události ve vztahu k naší státnosti, významné osobnosti ve vztahu k naší státnosti, státní symboly, státní svátky, významné dny.

Didaktická část: Exkurze ve výchově k občanství: náměty dle jednotlivých témat. Didaktické pojetí výuky na téma: Česká republika, moje vlast.

Otázka č. 3

Oborová část: Politický systém v České republice – výkonná moc (vláda, prezident, volba prezidenta), zákonodárná moc (Parlament České republiky – poslanecká sněmovna, senát). **Historický vývoj politického systému Československa a České republiky. Politické strany.**

Didaktická část: Nebezpečí demagogie a ovlivňování veřejného mínění před volbami. Didaktické pojetí výuky na téma: Politický systém v České republice.

Otázka č. 4

Oborová část: Právní základy státu – Ústava ČR, státní občanství ČR. Státní samospráva – orgány a instituce státní správy a samosprávy, jejich úkoly.

Didaktická část: Školský systém v ČR. Didaktické pojetí výuky na téma Právní základy státu.

Otázka č. 5

Oborová část: Právní řád České republiky – význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů, právní norma, předpis, publikování právních předpisů.

Didaktická část: Projektové a kooperativní vyučování v hodinách výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Právní řád České republiky.

Otázka č. 6

Oborová část: Protiprávní jednání – druhy a postihy protiprávního jednání, trestní postizitelnost, porušování předpisů v silničním provozu, porušování práv k duševnímu vlastnictví.

Didaktická část: Dopravní výchova na školách. Trestní odpovědnost mladistvých. Didaktické pojetí výuky na téma: Protiprávní jednání.

Otázka č. 7

Oborová část: Rodinné právo – manželství, formy sňatku, registrované partnerství, překážky v uzavření manželství, vztahy mezi manžely, zánik manželství, náhradní rodinná péče.

Didaktická část: Rodinná výchova – význam a obsah, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Rodinné právo.

Otázka č. 8

Oborová část: Demokracie – základní principy, znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu, politický pluralismus, historický exkurz. Volby a volební systémy.

Didaktická část: Výchova k demokracii – vymezení, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Demokracie.

Otázka č. 9

Oborová část: Lidská práva – zakotvení lidských práv v dokumentech, porušování a ochrana lidských práv, historický exkurz. **Klíčové instituce. Otázka univerzalizmu lidských práv.**

Didaktická část: Deklarace práv dítěte – charakteristika. Úmluva o právech dítěte – charakteristika, práva dítěte, povinnosti státu. Didaktické pojetí výuky na téma: Lidská práva.

Otázka č. 10

Oborová část: Ideologie – různé ideologické směry, příčiny vzniku, charakteristika, historický přehled, vliv společnosti a jak se negativním vlivům bránit.

Didaktická část: Ústav pro studium totalitního režimu – charakteristika, význam, možnosti využití didaktických materiálů ve výuce výchovy ke občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Ideologie.

Otázka č. 11

Oborová část: Evropská integrace a Evropská unie – podstata a význam, historický exkurz, důležité instituce Evropské unie, Evropská unie a ČR.

Didaktická část: Zhodnocení významu evropské integrace pro Českou republiku ve výuce výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Evropská integrace.

Otázka č. 12

Oborová část: Mezinárodní spolupráce a důležité organizace – význam, významné mezinárodní organizace (RE, NATO, OSN aj.), historický exkurz do vývoje jednotlivých organizací.

Didaktická část: RE, NATO, OSN – zhodnocení významu v kontextu současné doby a přínosu pro ČR ve výuce výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Mezinárodní spolupráce a důležité organizace.

Otázka č. 13

Oborová část: Národní stát, národnostní a etnické menšiny, dlouhodobá migrační krize, multikulturalita, interkulturalita, integrace.

Didaktická část: Multikulturní výchova – význam a obsah, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Národní stát, národnostní a etnické menšiny, dlouhodobá migrační krize, multikulturalita, interkulturalita, integrace.

Otázka č. 14

Oborová část: Globalizace – charakteristika a definice z pohledu socio-ekonomického i politického, klady a zápory. **Významné globální problémy, způsoby jejich řešení.**

Didaktická část: Globální výchova – význam a obsah, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Globalizace.

Otázka č. 15

Oborová část: Environmentální problematika – klimatická změna, příčiny vzniku, klíčové možnosti v řešení environmentální krize, environmentální etika.

Didaktická část: Environmentální výchova – význam a obsah, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Environmentální problematika.

FILOZOFIE A RELIGIONISTIKA

Otázka č. 1

Oborová část: Metafyzika a ontologie (Je filosofie věda? Diskutujte Kantovu a Popperovu demarkaci mezi vědou a metafyzikou. Jaký je smysl bytí podle Heideggera? Vysvětlete jeho existenciální analýzu „pobytu“.)

Didaktická část: Historie výuky výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Metafyzika a ontologie.

Otázka č. 2

Oborová část: Epistemologie (Co je pravé poznání? Demonstrujte na Descartově principu „cogito“. Může být poznání jisté? Diskutujte Kantovu „logiku zdání“ a Albertovo „trilema barona Prášila“.)

Didaktická část: Vzdělávací oblast Člověk a společnost v RVP ZV a RVP G. Didaktické pojetí výuky na téma: Epistemologie.

Otázka č. 3

Oborová část: Filosofie vědy (Jaká je metoda vědeckého poznání? Popište rozdíl mezi indukcí a dedukcí a vysvětlete Popperovu kritiku indukce. Je vývoj vědeckého poznání kumulativní? Interpretujte rozdíl mezi Carnapovým přístupem logické analýzy vědeckého jazyka a Kuhnovým pojetím „vědeckých revolucí“.)

Didaktická část: Mezipředmětové vztahy ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Filosofie vědy.

Otázka č. 4

Oborová část: Etika (Co je dobro? Porovnejte Platónův mravní intelektualismus, Kantův kategorický imperativ a Millův utilitarismus. Co znamená přehodnocení všech hodnot? Diskutujte Nietzscheho kritiku tradiční morálky a jeho představu nadčlověka.)

Didaktická část: Doplnující vzdělávací obor Etická výchova. Didaktické pojetí výuky na téma: Etika.

Otázka č. 5

Oborová část: Politická filosofie (Jaká je nejlepší forma státu? Srovnejte Platónův ideální stát, Machiavelliho politický pragmatismus, Hobbesovu koncepci vystoupení z přirozeného stavu a Rousseauovu teorii společenské smlouvy. Jak Popper definuje otevřenou společnost? Vysvětlete jeho kritiku historicismu.)

Didaktická část: Školní parlament. Studentské volby. Didaktické pojetí výuky na téma: Politická filosofie.

Otázka č. 6

Oborová část: Filozofie dějin (Jsou dějiny zákonité? Diskutujte Hegelův dialektický vývoj ducha, Marxův dialektický materialismus a Popperovu kritiku historicismu. Mají dějiny smysl? Interpretujte Patočkův přístup „osmyslňování jsoucna“)

Didaktická část: Vývoj profese učitele. Profesionální specifika učitele výchovy k občanství a základů společenských věd. Didaktické pojetí výuky na téma: Filozofie dějin.

Otázka č. 7

Oborová část: Filozofie přírody (Jaký je význam pojmu „fysis“ v presokratovské filosofii? Analyzujte, jak Thalés, Anaximandros, Hérakleitos a Empedoklés chápali základní principy přírody. Jak Kant rozlišuje mezi světem přírody a světem svobody?)

Didaktická část: Primární prevence rizikového chování a možnosti její implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Filozofie přírody.

Otázka č. 8

Oborová část: Filozofie náboženství (Jaký je rozdíl mezi filosofií náboženství, religionistikou a teologií? Uveďte příklad některých důkazů existence Boha (Akvinský, Descartes) vs. kritiky náboženství (Feuerbach, Nietzsche).)

Didaktická část: Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova – význam a obsah, edukační strategie, formy implementace do výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Filozofie náboženství.

Otázka č. 9

Oborová část: Česká filozofie (Jaké byly počátky českého filozofického myšlení? Které názory byly v kontextu jednotlivých etap evropského myšlení inspirativní? Co je pro současnou dobu z českého filozofického myšlení při řešení globálních společenských otázek přínosné?)

Didaktická část: J. A. Komenský – komeniologie jako vědní obor, inspirace pro výchovu a vzdělávání. Didaktické pojetí výuky na téma: Česká filozofie.

Otázka č. 10

Oborová část: Náboženství a jeho různé definice (klíčové pojmy: monoteismus, polyteismus, rituál, magie). **Základní vědecké disciplíny v oblasti náboženství** (religionistika, antropologie náboženství, sociologie náboženství a psychologie náboženství apod.), vybraní autoři.

Didaktická část: Mezináboženský dialog v praxi. Didaktické pojetí výuky na téma: Náboženství – definice, disciplíny.

Otázka č. 11

Oborová část: Křesťanství – osobnost Ježíše Krista, historický vývoj (vznik a ustavení základních křesťanských dogmat, vznik prvotní církve, církev ve raném středověku, reformace, protireformace, moderní křesťanské směry). Ekumenické snahy a příklady ze současnosti.

Didaktická část: Didaktické pojetí výuky na téma: Křesťanství – historický vývoj. Ekumenismus – analýza současného stavu, příklady – instituce, organizace, hnutí.

Otázka č. 12

Oborová část: Islám a křesťanství – stručný historický přehled vztahu mezi těmito dvěma ideovými a náboženskými proudy – od vzniku islámu až po současnost. (Analýza aktuálních témat: individualismus v pojetí islámu a křesťanství, rodina, pojetí lidských práv a právní systém islámu a křesťanství, islamofobie a islámský fundamentalismus, migrace z muslimských zemí a otázka integrace muslimské menšiny.)

Didaktická část: Výchova k toleranci a řešení konfliktů v podmínkách výchovy k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Islám a křesťanství.

Otázka č. 13

Judaismus – základní definice a charakteristika, historický přehled od vzniku až po současnost, vztah judaismu k islámu a křesťanství. **Vznik Státu Izrael.**

Didaktická část: Využití internetových didaktických podpor ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Judaismus

Otázka č. 14

Významná „východní náboženství“ – buddhismus (Buddhův život, Buddhovo učení, hlavní proudy buddhismu) hinduismus (vymezení, vývoj hinduismu, učení hinduismu), čínská náboženství (charakteristika čínské civilizace, konfucianismus, taoismus).

Didaktická část: Hodnocení ve výchově k občanství. Tvorba, zadávání a vyhodnocování didaktických testů. Didaktické pojetí výuky na téma: Významná „východní náboženství“.

Otázka č. 15

15. Nová náboženská hnutí (vymezení termínu NNH, vznik a vývoj, charakteristika vybraných NNH, typologie). **Sekty** (znaky sekt, zákonitosti a principy působení sekt na jedince, charakteristika vybraných sekt).

Didaktická část: Prevence v oblasti sekt ve výchově k občanství. Didaktické pojetí výuky na téma: Nová náboženská hnutí, sekty.